

AN EMPIRICAL ANALYSIS OF DEMOCRACY AND PUBLIC DEBT INTERACTION IN TURKEY

Orhan CENGİZ¹
Müge MANGA²

Abstract

The factors that are effective in decision-making process of democracies also affect the public debt by directing the governments to different initiatives regarding public expenditures and budget. The nexus between democracy and public debt becomes important, particularly in emerging countries such as Turkey. From this point of view, in the present study, the relationship between democracy and public debt was evaluated using the data over the period 1975-2015 for Turkey. According to the Autoregressive Distributed-Lag (ARDL) bounds testing results, it was found that as it is moved away from democracy, public debt increases. Considering the non-linear impact, the square of the democracy index has a negative impact on public debt. On the other hand, while economic growth decreases public debt, public expenditures increase as expected. Findings of the VECM Granger causality test show that while there exists a one-way causality relationship from democracy, the square of the democracy index and public expenditure to public debt both in the short and long run, it expresses the existence of a one-way causality relationship running from economic growth to public debt only in the long run.

Article History:

Date submitted:

23 May 2020

Date accepted:

24 February 2021

Jel Codes:

H11, H50, H63

Keywords:

Democracy, Public Debt, Public Expenditure, ARDL Bounds Testing, New Political Economy

Suggested Citation: Cengiz, O. & Manga, M. (2021). An Empirical Analysis of Democracy and Public Debt Interaction in Turkey. *Sivas Cumhuriyet University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 22(1), 113-134.

¹ Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Pozantı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, ocengiz@cu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1883-4754

² Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, mboga@erzincan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2675-2182.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

Orhan CENGİZ¹
Müge MANGA²

Öz

Demokrasilerde karar alma sürecinde etkili olan faktörler hükümetleri, kamu harcamaları ve bütçe üzerinde farklı inisiyatiflere yönlendirerek kamu borcunu etkilemektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde demokrasi ve kamu borcu ilişkisi oldukça önemli hâle gelmektedir. Buradan yola çıkarak bu çalışmada Türkiye için 1975-2015 dönemi verileri kullanılarak demokrasi ile kamu borcu ilişkisi test edilmiştir. ARDL sınır testi sonuçlarına göre demokrasiden uzaklaşıldıkça kamu borcu da artmaktadır. Lineer olmayan etki dikkate alındığında ise demokrasi endeksinin karesinin kamu borcu üzerindeki etkisi negatif bulunmuştur. Diğer yandan beklenildiği gibi ekonomik büyüme kamu borcunu azaltırken, kamu harcamaları artırmaktadır. VECM Granger nedensellik testi bulguları ise hem kısa dönemde hem de uzun dönemde demokrasi, demokrasi endeksinin karesi ve kamu harcamalarından kamu borcuna doğru tek yönlü nedensellik ilişkisini gösterirken, ekonomik büyümeden kamu borcuna doğru sadece uzun dönemde tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığını ifade etmektedir.

Makale Geçmişi:

İletilen Tarih:

23 Mayıs 2020

Kabul Tarihi:

24 Şubat 2021

Jel Kodları:

H11, H50, H63.

Anahtar Kelimeler:

Demokrasi, Kamu Borcu, Kamu Harcamaları, ARDL Sınır Testi, Yeni Politik Ekonomi

Önerilen Alıntı: Cengiz, O. & Manga, M. (2021). Türkiye’de Demokrasi ve Kamu Borcu Etkileşiminin Ampirik Analizi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22 (1), 113-134.

¹ Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Pozantı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, ocengiz@cu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002- 1883-4754

² Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, mboga@erzincan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2675-2182.

1. GİRİŞ

Devletin ekonomide oynadığı rolün kapsamı göz önüne alındığında, II. Dünya Savaşı'ndan 1970'lere kadar Keynesyen ekonomi politikalarıyla özdeşleşen refah devleti anlayışı ve sonrasındaki süreçte öne çıkan karşıt görüşler kamusal faaliyetlerin sadece ekonomik değil, bunun yanında politik boyutunun da ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Böylelikle devletin ekonomik fonksiyonlarını biçimlendiren faktörlerin kapsamı genişlemiştir.

Bu değişimin temellerine bakıldığında, 1970'lerde yaşanan stagflasyon olgusu, iktisadın yaşanan sorunlara çözüm üretebilme gücünün sınırlılığının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Politika önerilerinin bu önerilerde bulunan aktörlerin politik eğilimlerini yansıtmaları ve hükümetleri belirli bir davranış kalıbına uymaya yönlendirmeleri, politik ve ekonomik argümanların temeli olduğu şeklindeki düşünceleri güçlendirmiştir. Burada ekonomik araçların politik alanın temeli olmasıyla beraber politik araçların da ekonomik alanın temeli olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Bu çerçevede, politika ile ekonominin karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğu söylenebilir (Telatar, 2004: 190).

Ülkelerin makroekonomik hedeflerinin gerçekleştirilmesi konusunda ortaya çıkan en kritik olgu kamu borçlanmasıdır. Kamu borçlanmasının belirleyicilerinin neler olduğu politik rejimler çerçevesinde daha da önem kazanmaktadır. Çünkü demokratik sistemlerde seçmenlerin taleplerine karşılık verebilmek için kamusal kaynaklara daha çok başvurulabilmekte, otoriter sistemlerde yeniden seçilebilme hedefinin çok düşük olması nedeniyle kamusal kaynaklara yönelik tasarruflar farklı olmaktadır. Buchanan (1958), Buchanan ve Tullock (1962) tarafından ortaya atılan ve bu gelenek çerçevesinde ekonomik-kurumsalcı teoriler, kamu borcundaki artışı, seçmenlerin kısa görüşlülüğü (politik miyopluk) ve politikacıların fırsatçı eğilimlerinden kaynaklanan politik demokrasinin yapısına bağlamaktadırlar (Streeck, 2013: 3).

Bu çalışmada, bahsedilen olgular çerçevesinde demokrasi ile kamu borçlanması arasındaki yapının 1975-2015 dönemi verileriyle Türkiye ekonomisi için analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde, konuya ilişkin kısa bir değerlendirme yapıldıktan sonra ikinci bölümde kamu borcunun demokrasi ile olan ilişkisinin boyutu, teorik ve kavramsal çerçeveden hareketle açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde Türkiye ekonomisinde kamu borcunun genel eğilimi ortaya konulmaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, ilgili alanda yapılan ampirik bulgulara yer verilmekte olup, beşinci bölümde ampirik analizde kullanılan veriler, model ve yöntem sunulmaktadır. Ayrıca altıncı bölümde elde edilen bulgular ortaya konulmakta ve sonuç kısmında bulgular çerçevesinde çeşitli politika önerileri yapılmaktadır.

2. DEMOKRASİ VE KAMU BORCU: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Demokrasinin kamu sektörü ile ilişkisini ele alan geniş bir literatür bulunmakla birlikte, yeni politik-ekonomi literatürünün demokratik sistemlerde kamu borçlanması gibi spesifik bir alana yönelik temellendirmeleri ağırlıklı olarak seçim sistemi, parti yapısı, politik rejimler ve politikacıların davranışları bağlamında gelişmiştir.

Demokrasi ile kamu politikaları arasındaki pozitif ilişki doğrudan demokrasinin daha yaygın olduğu ülkelerde, yüksek kamu harcamaları ve vergilendirme ilişkisinde belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Söz konusu sürece vatandaşların katılımı ne kadar yüksek ve karar alma sürecindeki etkileri ne kadar fazla olursa kamusal kaynakların kullanımı yoluyla yeniden dağıtım politikalarını yönlendirme güçleri artmaktadır (Wagschal, 1997: 224).

TÜRKİYE’DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

Bu noktada kamusal politikaların bütçe ve borçlanma üzerindeki etkileri “Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi” bağlamında farklı görüşler çerçevesinde ele alınmıştır. “Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi” ve “Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisine” göre karar alma sürecinde yer alan aktörler, piyasa sisteminde olduğu gibi fayda maksimizasyonu ile hareket etmekte ve sürecin arz tarafını temsil eden politikacıların davranışları ekonomik değişkenler üzerinde dalgalanmalara yol açmaktadır. Politikacıların bu davranışları iktidarlarını sürdürmek ve seçmenlerinin desteğini almak gibi çeşitli motivasyonlar neticesinde şekillenmektedir. Bu motivasyonlar, partizan ve fırsatçı politik eğilimlerle ilişkilendirilmektedir (Altun, 2014: 48). Nordhaus (1975)’un fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinde işsizlik ve enflasyon değiş-tokuşunda gelecekle ilgili beklentilerin manipüle edilmesi söz konusu olmakta ve fırsatçı kaygılarla kullanılan para ve maliye politikaları ile birlikte özel olarak kamu harcamaları yoğun biçimde kullanılan kaynaklar haline gelmektedir. Böylelikle demokratik sistemde yeniden seçilebilmek için fırsatçı kaygılarla uygulanan politikalar, kamu borçlanmasının en önemli kaynaklarından birisi olmaktadır. Hükümetlerin, seçim öncesi dönemde yeniden seçilebilmek amacıyla kamu harcama programı, vergiler, faiz oranı gibi çeşitli mali ve parasal araçları kullanarak işsizlik ve enflasyon üzerindeki manipülasyonları artırmaya çalışmaları, seçim sonrası dönemde mevcut vergilerin yükseltilmesi ve yeni vergilerin yürürlüğe konulmasıyla kamu bütçesi üzerinde yeni yükler oluşmaktadır (Cameron, 1978: 1246-1247). Fırsatçı politik modele karşı kamu politikalarını ideolojik yaklaşımlardan hareketle açıklayan partizan politik iş çevrimler modeline göre siyasi partilerin sahip oldukları ideolojiler çerçevesinde ekonomi politikaları şekillenmektedir. Burada sağ veya sol partilerden herhangi birinin iktidara gelmesiyle kamusal politikaların kapsamı da değişmektedir.

Tablo 1: Partizan Politik İş Çevrimleri Modelinde Siyasi Partilerin Politika Tercihleri

	Sosyalist-İşçi Parti	Merkez Parti	Muhafazakâr/Sağ Parti
Önem sırasının azalması ↓	Tam İstihdam	Fiyat İstikrarı	Fiyat İstikrarı
	Gelir Dağılımı Adaleti	Ekonomik Büyüme	Ödemeler Dengesi
	Fiyat İstikrarı	Gelir Dağılımı Adaleti	Ekonomik Büyüme
	Ödemeler Dengesi	Ödemeler Dengesi	Gelir Dağılımı Adaleti

Kaynak: Hibbs, 1977: 1471.

Hibbs (1977)’in modelinde partilerin sahip olduğu ideolojik tercihler makroekonomik politika bileşimlerinde oldukça önemlidir. Emek odaklı ve işçi sınıfı temelli sosyalist emekçi partiler genellikle tam istihdama enflasyondan daha fazla önem verirken, piyasa ve iş odaklı üst-orta sınıf temelli muhafazakâr partiler genellikle fiyat istikrarına işsizlikten daha fazla önem verirler. Siyasi partilerin makroekonomik politika tercihlerinin detaylı olarak gösterildiği Tablo

1’de yukarıdan aşağıya doğru gelindikçe söz konusu politikaya verilen önem azalmaktadır. Sosyalist/işçi partilerin önem sırasında tam istihdam ve gelir dağılımı gibi doğrudan toplumsal katmanlara yönelik ekonomi-politik gündem yer alırken, merkez ve muhafazakâr/sağ partilerin önem verdikleri konular fiyat istikrarı, ekonomik büyüme ve ödemeler dengesi gibi piyasanın işleyişini öne çıkaran tercihlerle ilişkilidir.

Bu yolla kamu harcamaları, iktidar partilerinin tercihleri tarafından belirlenmektedir. Sol iktidarlar, tam istihdamın ve gelir dağılımı adaletinin sağlanması gibi yeniden dağıtım politikalarına daha fazla başvurarak daha yüksek kamu harcaması gerçekleştirirken, sağ partiler ise piyasa sisteminin işlerliğini sağlamaya çalışarak kamu harcamalarına daha az başvurmaktadır (Cusack, 1997: 377). Bougharriou vd. (2018)’e göre seçimleri kazanmak ve iktidarlarını koruma arzusuyla motive olan oportünist politikacılar, seçmen desteğini kazanmak için büyümeyi teşvik etmek ve işsizliği azaltmak amacıyla seçimlerden önce kamu harcamalarını arttırarak kamu borçlanmasına yol açtıkları gibi, iktidardaki siyasi partilerin partizan tercihleri de kamu borcunu etkilemektedir. Tam istihdama daha fazla ağırlık veren sol partiler daha fazla kamu harcaması yapmaları nedeniyle sağ partilere kıyasla daha fazla kamu borcu yaratırlar.

Feld ve Kirchgässner (2001)’e göre demokratik sistemlerde kamu borcunun artmasının nedeni karar verme sürecinde farklı gruplar veya taraflar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklardır. Koalisyon hükümetinin varlığı durumunda her bir parti, seçmenlerini etkileyecek harcama kesintilerini ve vergi artışlarını veto edeceğinden, politik çatışmalar kamu borcunun artmasına yol açmaktadır. Hallerberg ve Von Hagen (1999) ise kamu borcunu demokrasilerdeki temsil sistemiyle ilişkilendirmektedir. Buna göre nispi temsilin söz konusu olduğu politik sistemler daha fazla kutuplaşmaya yol açmaktadır. İktidardaki partiler, muhalefet partilerinin iktidara gelebileceğini tahmin ettikleri varsayımı altında mevcut dönemde borçlanmayı arttırmaya yöneleceklerdir. Böylelikle artan kutuplaşmayla birlikte kamu borcu da artış göstermektedir. Buna karşılık çoğulcu sistemlerde hükümetler daha istikrarlı bir yapı arz etmekte ve marjinal partileri baskı altında tutmaktadır. Dolayısıyla çoğulcu seçim sistemleri daha düşük kamu borcuna yol açmaktadır.

Bununla birlikte özellikle son yirmi yıllık dönemde mali şeffaflığın ve hesap verilebilirliğin önemini vurgulayan literatürün öne çıkmasıyla, demokrasi ve kamu borcu arasındaki ilişkinin yapısına yönelik yaklaşımlar da değişmiştir. Buna göre demokrasilerde kamu borcu belirli bir noktaya kadar artmakta, kurumsal alanda meydana gelen ilerlemelerle düzenli, özgür ve adil seçimlerin yapılması mali şeffaflığa yol açmaktadır. Böylelikle demokrasi ve mali şeffaflığın getirdiği etkiyle kamu borcu azalmaya başlamaktadır (Alt ve Lassen, 2006: 1430; Wehner ve De Renzio, 2013: 105). Bu durum gelişmekte olan ülkelerde demokrasi ile kamu borcu arasında ters-U şeklinde ilişkinin varlığını göstermektedir.

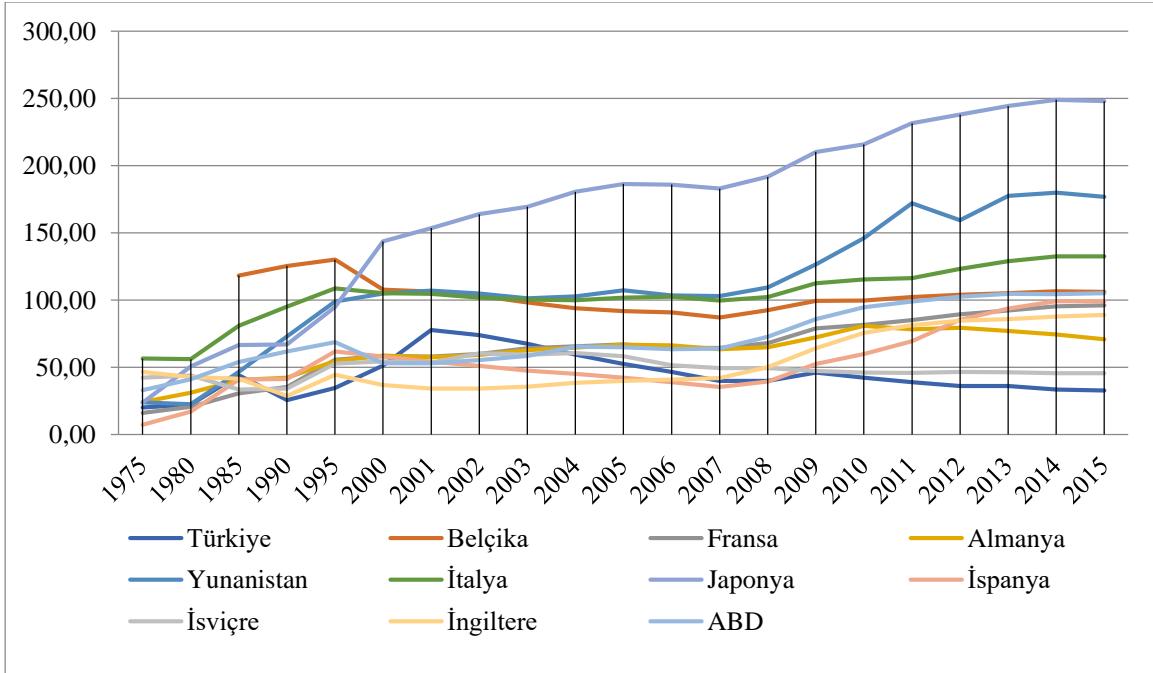
3. TÜRKİYE’DE KAMU BORCUNUN GÖRÜNÜMÜ

Kamu borçları, büyüklük ve etkileri açısından makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi noktasında hem bir sorun hem de çözüm olarak görülmektedir. Nüfus artışı, şehirleşme, teknolojik ilerleme, savunma harcamalarının artması, sosyal devlet anlayışının değişen ve gelişen yapısı ve kamu harcamalarının çeşitliliğinin artması kamu harcamaları üzerinde baskı yaratan en önemli unsurlardır. Buna ilaveten piyasa aksaklıklarının giderilmesi ve toplumsal refahın iyileştirilme talebi kamu harcamalarını arttırmakta ve bu harcamaların finansmanını zorlaştırmaktadır. Vergi başta olmak üzere temel finansman kaynaklarının yetersiz olduğu

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

hususlarda kamu borçlanması kritik bir seçenek olarak ortaya çıkmakta ve devletin başvurduğu önemli bir finansman aracı haline gelmektedir (Durkaya vd., 2010: 40).

Küreselleşmenin 1980 ve 1990'lar boyunca kazandığı ivmeyle beraber Türkiye'de kamu borçlanmasını etkileyen mali değişkenlerin hem yapısında hem de kullanım alanlarında bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Kamu borçlanması hem yurtiçi hem de küresel ekonomik gelişmelerden ciddi biçimde etkilenmiştir (Yıldız, 2014: 83).

Şekil 1: Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye’de Kamu Sektörü Borcunun Gelişimi (1975-2015)

Kaynak: IMF, 2020.

Gelişmiş ülkeler ve Türkiye’nin kamu borçlanmasında meydana gelen değişimin gösterildiği Şekil 1’de, kamu borçlanmasının gelişmiş ülkelerde oldukça yüksek seviyede seyrettiği belirgin bir biçimde görülmektedir. Söz konusu dönemde, kamu borcunun en fazla arttığı ülke Japonya olmuştur. Bu ülkede, 1975 yılında kamu borcunun GSYİH içerisindeki payı % 23,87 iken, 2015 yılında bu pay % 247,98 olmuştur. Japonya’dan sonraki en yüksek artış Yunanistan’da gerçekleşmiştir. Dönem başında % 24,08 olan pay, 2015 yılında % 176,94 olmuştur. İsviçre’de göreceli olumlu bir gelişim söz konusu olmakla beraber, gelişmiş ülkelerin tamamına yakınında kamu borcunun ciddi bir sorun olduğu görülmektedir (IMF, 2020).

Dünya genelinde mevcut olan yapısal sorunlara ilave olarak küresel krizin etkisiyle pek çok ülkede bütçe açıkları ve borç stoku da artmıştır. Borç sorunu, en çok AB üyesi ülkelerde yaşanmıştır. 2010 yılından itibaren Euro bölgesi, borç kriziyle ciddi bir darboğaza girmiştir. Öyle ki Euro bölgesi borç krizi, yakın ekonomi tarihindeki en derin ekonomik ve finansal olaylardan birisi olmuştur. Borç krizi ilk olarak Yunanistan’da ortaya çıkmış, kısa bir süre sonra İrlanda, Portekiz, İtalya, İspanya gibi ülkelere yayılmıştır (Samarakoon, 2017: 115). Küresel kriz öncesi dönemde 2005 yılında, Euro bölgesindeki (19 ülke) brüt kamu borcunun GSYİH içerisindeki payı % 70,3 iken 2010 yılında bu oran % 85,8’e, 2016’da % 90,1’e yükselmiştir. 2019 yılında ise % 84’e düşmüştür. Ayrıca, borç krizinin en çok etkilediği ülkelere bakıldığında, 2005 yılında kamu

borcunun GSYİH'ye oranı Yunanistan'da % 107,4, İrlanda'da % 26,1, Portekiz'de % 72,2, İtalya'da % 106,6 ve İspanya'da % 42,4 iken 2019'da bu pay Yunanistan'da % 180,5 İrlanda'da % 57,4 Portekiz'de % 117,2 İtalya'da % 134,7 ve İspanya'da % 95,5'e yükselmiştir (Eurostat, 2021). Söz konusu borç düzeyleri bu ülkelerde, Maastricht Anlaşması çerçevesinde kamu borcunun GSYİH içerisindeki payının maksimum % 60 olarak belirlendiği limitin çok üzerine çıkmıştır (Neaime vd., 2018: 23).

Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde, 1975'te % 20,24 olan kamu borcu/GSYİH oranı 2000'li yılların başına kadar dalgalı bir seyir izlemiştir. 2000 yılında % 51,31 olan kamu borcu/GSYİH oranı, 2001 yılında yaşanan krizin etkisiyle 2001 yılında % 77,94'e yükselmiştir. Yaşanan büyük ekonomik krizle beraber uygulanan yapısal politikalar sonucunda, mali disiplin sağlanarak finansal kırılganlıkların kontrol altına alınması sağlanmıştır (Yüce, 2016: 89). Zaman içerisinde kamu borcunun GSYİH içerisindeki payı azalarak 2015 yılında % 32,93 olmuştur (IMF, 2020). Son dönemlere bakıldığında ise bu istikrarın devam ettiği görülmektedir. 2016 yılında % 31 olan bu oran, 2019 yılında % 33,4 olmuştur (T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2021).

4. AMPİRİK LİTERATÜR

Keynesyen iktisat ile birlikte yükselen fonksiyonel devlet anlayışı, 1970'lerin ortalarından itibaren kamu tercihi teorisi ve anayasal iktisat gibi yeni politik iktisat anlayışı çerçevesinde sorgulanmaya başlanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, yeni politik-ekonomi literatüründe kamu sektörü borçlanması çok geniş bir yelpaze içerisinde incelenmiştir. Özellikle demokratik sistemlerde mali disiplinin en önemli göstergesi olan kamu borçlanmasıyla olan ilişkisi demokrasinin yapısı, politik rejimler, kurumsal faktörler, seçim sistemi ekseninde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaların bazıları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Demokrasi ile Kamu Borcu İlişkisini İnceleyen Çalışmalar

Çalışma	Ülke/Ülke Grubu, Periyot	Yöntem	Bulgular
Roubini ve Sachs (1989)	15 OECD Ülkesi 1960-1986	Panel EKK	-Koalisyon hükümetlerinin varlığı durumunda kamu açıklarının azalması zorlaşmaktadır. -Hükümetin görev süresinin kısa olması ve koalisyonda fazla partinin olması daha yüksek kamu açığını teşvik etmektedir.
Grilli vd. (1991)	18 OECD Ülkesi 1950-1989	EKK	-Temsili demokrasilerde kamu borcu parlamenter ve başkanlık sistemine kıyasla daha yüksektir. -Bölünmüş parti sistemleri kısa ömürlü olduğu için bütçe açığı ve kamu borcu artmaktadır.
De Haan ve Sturm (1994)	12 AB Ülkesi 1980-1989	Panel EKK	-Sol parti hükümetlerinde kamu harcamalarındaki artış daha yüksektir. -Hükümet değişikliğinin sıklığı ve bütçe sürecinde yaşanan olumsuzluklarla kamu borcu arasında pozitif bir ilişki vardır.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

De Haan ve Sturm (1997)	21 OECD Ülkesi 1982-1992	Panel EKK		Kamu borç stoku ve kamu harcamaları ile politik bölünme arasında herhangi bir ilişki yoktur.
Wagschal (1997)	İsviçre, ABD, Avustralya ve Almanya 1848-1996	Zaman serisi EKK		Doğrudan demokrasilerde kamu harcamaları ve vergilendirme, pür temsili demokrasilere göre daha düşüktür.
Feld ve Kirchgässner (2001)	İsviçre'de 134 Belediye 1990	Yatay Kesit		-Doğrudan demokrasi geliştikçe kamu borcu azalmaktadır. -Yerel mali kısıtlamalar kamu borcunu azaltmamaktadır.
Neck ve Getzner (2001)	Avusturya 1960-1999	Zaman serisi EKK		-Sosyal demokrat partilerin olduğu hükümetlerde kamu borcu, muhafazakâr sağ partilere kıyasla daha yüksektir. -Tek parti hükümetleri, iki partili koalisyon hükümetlerine göre daha yüksek bütçe açığı yaratmaktadır.
Plümper ve Martin (2003)	83 Ülke 1975-1997	Panel EKK		Demokrasi ile kamu harcamaları arasında U şeklinde ilişki söz konusudur.
Chaudhuri ve Dasgupta (2005)	Hindistan 1950-2000	Zaman serisi ADF birim kök, EKK		-Seçim yılları ile bütçe açığı arasında pozitif bir ilişki vardır. -Koalisyon hükümetleri ile bütçe açığı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.
Javid vd. (2011)	4 Güney Asya ve 5 ASEAN Ülkesi 1984-2010	Panel GMM		-Yüksek yolsuzluk, düşük kurumsal kalite ve çatışmalar bütçede daha yüksek dalgalanmalara yol açmaktadır. -Demokrasinin güçlenmesi, gelişmiş ekonomik ve sosyal yapı daha az bütçe oynaklığıyla ilişkilendirilmektedir.
Elgin ve Uras (2013)	152 Ülke 1999-2007	MIMIC		Kayıt dışı ekonomi, temerrüde düşme riski ile kamu borcu arasında güçlü bir nedensellik söz konusudur.
Gonzalez-Fernandez ve Gonzales-Velasco (2014)	İspanya'da 17 Bölge 2000-2012	Panel Rassal Etkiler		Kayıt dışı ekonomi ve yolsuzluk kamu borcu üzerinde pozitif etkiye sahip olmakla birlikte, yolsuzluğun etkisi daha düşüktür.
Altun (2014)	Türkiye 1950-2010	Otoregresif Hareketli Ortalamalar		Fırsatçı ve partizan politik konjonktürel dalgalanmalar geçerli olmakla birlikte, partizan modele ilişkin kanıtlar net değildir.
Bittencourt (2015)	9 Güney Amerika Ülkesi 1970-2007	Havuzlanmış EKK, Panel Sabit Etkiler		-Ekonomik büyüme, kamu borcunu ve dış borcu azaltmaktadır. -Enflasyon, eşitsizlik ve yürütme üzerindeki kısıtlamaların kamu ve dış borç üzerindeki etkisi net değildir.

Adom (2016)	Gana 1962-2012	Zaman serisi Birim Kök, Eşbütünleşme, FMOLS, CCR	-Demokrasi ile kamu borcunun gelişimi paralel hareket etmektedir. -Borçlanmanın başlangıç seviyesi, demokrasinin büyüme üzerindeki pozitif etkisini kısıtlamaktadır. -Kurumsal kalite ile kamu borcunun sürdürülebilirliği arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.
Erdem ve İlgün (2017)	49 Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke 1985-2012	Panel GMM	-Demokratik yönetim ve rekabetçi seçim sistemi kamu borcunu azaltmaktadır.
Bougharriou (2018)	vd. 16 Arap Ülkesi 2002-2013	Panel sistem GMM	-Demokrasi ile kamu borcu arasında ters-U şeklinde ilişki söz konusudur.

Kaynak: Çalışmanın yazarları tarafından oluşturulmuştur.

Feld ve Kirchgässner (2001), kamu borçlanmasına yönelik anayasal kısıtlamaların ve maliye bakanının güçlü olması gibi bütçe sürecinin yasal kurallarının, politik karar alma sürecinde borçlanmaya meyilli otoritelerin gücünü sınırladığını öne sürmektedir. Alesina ve Rodrik (1994), demokratik sistemde çoğunluğun, ekonomide yeniden dağıtım harcamalarının daha fazla olmasını talep ettiğini iddia ederken, Persson ve Tabellini (1999)'ye göre başkanlık sistemlerinde kamu sektörü daha küçük olma eğilimindeyken, çoğunlukçu demokrasiler yeniden dağıtım politikaları yoluyla daha büyük bir kamu sektörüne sahiptir. Woo (2003) ise 1970-1990 dönemi periyoduyla 57 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için bütçe açığının ekonomik, politik ve kurumsal belirleyicilerini incelediği çalışmada; sosyo-politik istikrarsızlıklar, gelir eşitsizliği, kabinenin büyüklüğü, mali karar alma sürecinde merkezi otorite eksikliğinin mali disiplin ile yakın ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sosyal kutuplaşma, güçlü kurumların olmadığı ülkelerde bütçe üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Ayrıca, nispi temsil sisteminin olduğu demokrasilerde bütçe açıkları yüksek olma eğilimindeyken, hükümetin zayıflığı ve rejim türü ile bütçe açığı arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Demokrasilerdeki siyasi parti yapısıyla kamu borçlanması arasındaki ilişkiye bakıldığında, De Haan ve Sturm (1994)'un yaptığı çalışmaya göre sol parti hükümetlerinde kamu harcamalarındaki artış daha yüksek iken, hükümet değişikliklerinin sıklığı ve bütçe sürecinde yaşanan olumsuzluklar kamu borcunu yakından etkilemektedir. Neck ve Getzner (2001) de benzer biçimde sosyal demokrat partilerin yer aldığı hükümetlerin muhafazakâr sağ partilere nazaran daha yüksek kamu harcaması yaptığını belirtmektedir. Ayrıca tek parti hükümetleri de, iki partili koalisyon hükümetleriyle kıyaslandığında daha yüksek bütçe açığı yaratmaktadır.

Plümper ve Martin (2003)'e göre demokrasi geliştikçe kamu harcamaları ilk başta azalmakta; fakat belirli bir eşik değerinden sonra kamu harcamaları artmaya başlamaktadır. Böylelikle demokrasi ile kamu harcamaları arasında U şeklinde bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Ayrıca demokrasilerin gelişmiş olduğu ülkelerde kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi daha belirgin olmaktadır. Adom (2016) ise demokrasiyle birlikte kamu borcunun da arttığını ve borçlanmanın, demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisini sınırladığını vurgulamaktadır. Bougharriou vd. (2018), demokrasiyle birlikte kamu borcunun arttığını; fakat daha sonra azalmaya başladığını diğer bir ifadeyle demokrasi ile kamu borcu

TÜRKİYE’DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

arasında ters-U şeklinde bir ilişkinin söz konusu olduğunu ortaya koymuşlardır. Yazarlara göre demokrasinin başlangıç evrelerinde makroekonomik bozulmalar, etkisini kamu maliyesi üzerinde de göstermektedir. Belirli bir dönemden sonra düzenli ve adil seçimlerin yapılması, mali şeffaflığa ve kurumsal iyileşmelere yol açarak kamu borcunun azalmasına neden olmaktadır. Wehner ve De Renzio (2013), 85 ülke için yaptığı analizde bu durumu doğrulayan sonuçlar elde etmiştir. Buna göre mali şeffaflığın artması, bütçe dengesinin iyileşmesi, borçlanma maliyetlerinin düşmesi ve yolsuzluğun azalması gibi sonuçlara yol açmaktadır.

Çok geniş kapsamda ele alınan demokrasi ve mali disiplin arasındaki ilişkinin kapsamının biraz daha daraltılarak demokrasi ile doğrudan kamu borçlanması arasındaki etkileşime odaklanılması daha spesifik bulguların elde edilmesine imkân vermektedir. Bu amaçla demokrasi ile kamu borçlanması arasındaki ilişkinin Türkiye özelinde incelenerek literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

5. VERİ, MODEL VE YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye için 1975-2015 dönemine ait veriler kullanılarak demokrasi ile kamu borcu arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Ayrıca her iki gösterge arasındaki ilişkinin analiz edilmesi için ele alınan ampirik modele kamu borcunun önemli belirleyicilerinden olan ekonomik büyüme [Panizza ve Presbitero (2014), Balassone vd. (2011), Saungweme ve Odhiambo (2019)] kamu harcaması [Odo vd. (2016), Gabriel ve Marian (2012)] ve demokrasi endeksinin karesi [Adom (2016) ve Bougharriou vd. (2018)] eklenmiştir. Demokrasi ile kamu borcu arasındaki ilişkinin test edilmesi amacıyla kurulan ekonometrik model;

$(DEBT_{it}) = f(DEM_{it}, DEM_{it}^2, GDP_{it}, GOV_{it})$ şeklinde oluşturulmuştur.

Modelin logaritmik formu ise,

$$\ln(DEBT_{it}) = \beta_0 + \beta_1 \ln DEM_{it} + \beta_2 \ln DEM_{it}^2 + \beta_3 \ln GDP_{it} + \beta_4 \ln GOV_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Şeklinde ifade edilmektedir. (1) nolu denklemde yer alan değişkenlerden, LnDEBT, brüt kamu borcunun GSYİH içerisindeki payını, demokrasi göstergesi olarak lnDEM literatürdeki çalışmaları takiben Freedom House tarafından hesaplanan politik haklar (political rights) ve sivil özgürlükler (civil liberties) endekslerinin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir. Politik haklar endeksi; adil ve özgür seçimlerin nasıl yapıldığını ifade ederken, sivil özgürlükler; ifade ve inanç özgürlüğü, dernek ve örgütsel haklar, hukukun üstünlüğü ve bireysel haklar gibi bir dizi temel hak ve özgürlükleri ifade etmektedir. Her iki endeks değeri de 1 ile 7 arasında değer almaktadır. 1 tam özgürlüğü, 7 ise hiç özgürlüğün olmamasını ifade etmektedir. LnDEM² değişkeni demokrasi ile kamu borcu arasındaki uzun vadeli ilişkinin yapısını test etmek amacıyla modele dâhil edilmiştir. Ekonomik büyüme göstergesi olarak 2010 yılı sabit fiyatlarıyla kişi başı GSYİH’yi temsilen Dünya Bankası veri tabanından alınan LnGDP serisi eklenmiş olup, LnGOV değişkeni ise kamu harcamalarının GSYİH içerisindeki payını göstermektedir. Ayrıca demokrasi göstergesi Freedom House veri tabanından, kamu borcu değişkenine ait veriler IMF veri tabanından ve kamu harcamaları ise theglobaleconomy.com veri tabanından alınmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkinin analiz edilmesinde öncelikle serilerin güvenilirliğinin önemli bir göstergesi olan birim kök testi sınaması yapılmıştır. Yapılan birim kök testi sınamasında Narayan-Popp (2010) tarafından geliştirilen ve yapısal kırılmayı dikkate alan birim kök testinden faydalanılmıştır. Narayan-Popp birim kök testi, Augmented Dickey Fuller birim kök testinden türemekle birlikte, iki kırılmaya kadar serinin birim kök sınamasını yapan bir testtir. Narayan-

Popp birim kök testinde bir zaman serisinin niteliği taşıyan y_t serisinin veri üretme süreci, deterministik (d_t) ve stokastik bileşenleri (u_t) süreci;

$$y_t = d_t + u_t \quad (2)$$

$$u_t = \rho u_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$\varepsilon_t = \Psi^*(L)e_t = A^*(L)^{-1}B(L)e_t \quad (e_t \sim iid(0, \sigma_e^2)) \quad (4)$$

şeklinde ifade edilebilir. $A^*(L)$ ve $B(L)$ sırasıyla, p ve q gecikme polinomlarının köklerini ifade etmekle birlikte bunların birim çemberin dışında olduğu varsayılmaktadır. Bu testte düzeyde- model 1 (veya M1) ve düzeyde ve trendde- model 2 (veya M2) olmak üzere iki farklı spesifikasyon örneği söz konusudur. Her iki model;

$$d_t^{M1} = \alpha + \beta_t + \Psi^*(L)(Q_1 DU_{1,t}^1 + Q_2 DU_{2,t}^1) \quad (5)$$

$$d_t^{M2} = \alpha + \beta_t + \Psi^*(L)(Q_1 DU_{1,t}^1 + Q_2 DU_{2,t}^1 + \gamma_1 DT'_{1,t} + \gamma_2 DT'_{2,t}) \quad (6)$$

ve

$$DU'_{i,t} = 1(t > T'_{B,i}), \quad DT'_{i,t} = 1(t > T'_{B,i})(t - T'_{B,i}), \quad i=1,2. \quad (7)$$

Burada, $T'_{B,i}$, $i = 1, 2$ iki kırılmayı ifade ederken, parametrelerden Q_i ve γ_i sırasıyla düzey ve eğim durumundaki kırılmayı göstermektedir (Narayan ve Popp, 2010: 1425-1427).

Değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişki ARDL (Autoregressive Distributed-Lag) sınır testi yaklaşımı ile test edilmektedir. ARDL sınır testi, farklı düzeyde durağanlık gösteren ve tamamı birinci farkında durağan I(1) olan seriler ile analiz yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada kurulan ampirik modelin ARDL versiyonu şu şekildedir:

$$d \ln DEBT_t = c_0 + \sum_{i=1}^n \beta_{0,i} d \ln DEBT_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{1,i} d \ln DEM_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{2,i} d \ln DEM_{t-i}^2 + \sum_{i=0}^n \beta_{3,i} d \ln GDP_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{4,i} d \ln GOV_{t-i} + \delta_0 \ln DEBT_{t-1} + \delta_1 \ln DEM_{t-1} + \delta_2 \ln DEM_{t-1}^2 + \delta_3 \ln GDP_{t-1} + \delta_4 \ln GOV_{t-1} + \mu_t \quad (8)$$

(8) nolu denklemde yer alan $\delta_1, \delta_2, \delta_3, \delta_4$ ile F istatistiğinin alt ve üst sınırı hesaplanırken, d , fark işlemini; n , gecikme sayısını ifade etmektedir. Değişkenler arasında eşbütünleşme olup olmadığına elde edilen F istatistiğine göre karar verilmektedir. Hesaplanan F istatistiği Pesaran vd. (2001)'deki Tablo CI(iii)'de sunulan tabloda yer alan kritik değerlere göre karar verilmektedir. ARDL testinin hipotezleri;

$$H_0: \delta_0 = \delta_1 = \delta_2 = \delta_3 = \delta_4 = 0 \rightarrow \text{“Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi yoktur”}.$$

$H_1: \delta_0 \neq \delta_1 \neq \delta_2 \neq \delta_3 \neq \delta_4 \neq 0 \rightarrow \text{“Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi vardır”}$ şeklinde sınanmaktadır.

Ayrıca yapılan çalışmada değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli nedensellik ilişkisi Vektör Hata Düzeltme (VECM) Granger nedensellik testi ile analiz edilmektedir. (1) nolu denklemin VECM Granger nedensellik testi için kurulan denklemi;

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

$$(1 - L) \begin{bmatrix} \ln DEBT_t \\ \ln DEM_t \\ \ln DEM_t^2 \\ \ln GDP_t \\ \ln GOV_t \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_1 \\ a_2 \\ a_3 \\ a_4 \\ a_5 \end{bmatrix} + \sum_{i=1}^p (1 - L) \begin{bmatrix} b_{11i} & b_{12i} & b_{13i} & b_{14i} & b_{15i} \\ b_{21i} & b_{22i} & b_{23i} & b_{24i} & b_{25i} \\ b_{31i} & b_{32i} & b_{33i} & b_{34i} & b_{35i} \\ b_{41i} & b_{42i} & b_{43i} & b_{44i} & b_{45i} \\ b_{51i} & b_{52i} & b_{53i} & b_{54i} & b_{55i} \end{bmatrix} \times \begin{bmatrix} \ln DEBT_{t-1} \\ \ln DEM_{t-1} \\ \ln DEM_{t-1}^2 \\ \ln GDP_{t-1} \\ \ln GOV_{t-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} a \\ \beta \\ \delta \\ \varphi \\ \vartheta \end{bmatrix} ECT_{t-1} + \begin{bmatrix} \varepsilon_{1t} \\ \varepsilon_{2t} \\ \varepsilon_{3t} \\ \varepsilon_{4t} \\ \varepsilon_{5t} \end{bmatrix} \quad 9)$$

Şeklinde ifade edilebilir. (9) nolu denklemde yer alan ECT_{t-1} , hata düzeltme terimini ifade etmektedir. ε_{1t} , ε_{2t} , ε_{3t} , ε_{4t} , ε_{5t} ise rassal hata terimlerini göstermektedir. Uzun dönemli nedensellik ilişkisinin tespiti için ECT_{t-1} parametresinin anlamlılığı ele alınırken, kısa dönemli nedensellik ilişkisi ise bağımsız değişkenlerin gecikmeli fark değerlerinin χ^2 istatistiğinin anlamlılığı ile test edilmektedir.

6. BULGULAR

Yapılan analiz kısmının ilk aşamasında seriler için birim kök testi sınaması yapılmıştır. Yapılan Narayan-Popp birim kök testi bulguları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Narayan-Pop Birim Kök Testi Bulguları

Değişkenler	Test İstatistiği	Kırılma Tarihi
(M2 Modeli)		
Düzey		
lnDEBT	-2.924	1989, 2000
lnDEM	-3.050	1983,1992
lnDEM ²	-3.100	1983,1992
lnGDP	-3.725	1993, 2000
lnGOV	-4.503	1988, 1998
Birinci Fark		
$\Delta \ln DEBT$	-7.345***	
$\Delta \ln DEM$	9.951***	
$\Delta \ln DEM^2$	-5.761**	
$\Delta \ln GDP$	-6.474***	
$\Delta \ln GOV$	-7.045***	

Not: *, ** ve *** sırasıyla % 10, % 5 ve % 1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Narayan-Popp birim kök testi için kritik değerler sırasıyla % 1: -5.949, % 5: -5.181, % 10: -4.789 (M2 Model t<50)

Elde edilen birim kök testi bulgularına göre, serilerin tamamı için birim köke sahip olduğunu gösteren sıfır hipotezinin serilerin düzey değerlerinde reddedilemediği; ancak serilerin fark değerlerinde durağanlaştığını dolayısıyla sıfır hipotezinin reddedildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca uygulanan birim kök testi ile her bir seri için kırılma tarihleri elde edilmiştir. Kamu borcu değişkeni için elde edilen kırılma tarihlerine bakıldığında, 1989 yılında yaşanan krizin etkisi öne çıkmaktadır. 1988 yılında Türkiye ekonomisinde büyüme % 1,5 düşmüş, enflasyon ise % 70,5'e yükselmiştir. Yükselen faizlerin etkisiyle yaşanan talep daralması, durgunluk içerisinde enflasyon olarak nitelendirilen stagflasyona yol açmıştır. 1989 yılı ise stagflasyonun yaşandığı bir diğer dönem olmuştur. Yıllık büyüme bir önceki dönem gibi % 2'nin altına düşerken, enflasyon % 60'ın üzerine çıkmıştır. Bu dönemde kamu kesimi açıkları yükselmiştir. 1980-83 arası dönemde dış borç stoku 17,3 milyar dolar iken, 1989 yılında 41,8 milyar dolara yükselmiştir. Artan borç stoku 1990 yılında 49 milyar dolar olmuştur (Kazgan, 2017: 112-124). 2000'de ortaya çıkan kırılma, daha önce ortaya çıkan 1994 krizi ve sonrasında yaşanan gelişmelerin etkisiyle makroekonomik dengelerin bozulmaya başladığı bir dönemi ifade etmektedir. 2000 yılında uygulamaya konulan istikrar programı bozulan ekonomik dengeleri iyileştirmeyi hedeflese de sonuçlar beklenen yönde olmamıştır. Türkiye ekonomisi 2001 yılında yeni bir krizle karşı karşıya kalmıştır (Yentürk, 2005).

Elde edilen bulgunun tüm seriler için geçerli olması uzun dönemde bu seriler arasındaki ilişkinin araştırılabileceğini göstermesiyle birlikte ARDL sınır testi için gerekli olan F testi istatistikleri incelenmiştir.

Tablo 4: ARDL Sınır Testi Bulguları

Fonksiyonel Model	ARDL Modeli	k	F-istatistiği
DEBT = f(DEM _{it} , DEM _{it} ² , GDP _{it} , GOV _{it})	(3, 4, 4, 4, 4)	4	6.545***
Kritik Değerler			
	%1	%5	%10
Alt Sınır	3.07	2.26	1.90
Üst Sınır	4.44	3.48	3.01

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade etmektedir. Tabloda yer alan k gecikme uzunluğunu vermektedir. Belirlenen gecikme uzunluğu Akaike Bilgi Kriteri (AIC) dikkate alınarak hesaplanmıştır. Maximum gecikme uzunluğu 2'dir.

Tablo 4'e göre hesaplanan F istatistiği değeri, Pesaran vd. (2001) tarafından hesaplanan % 1 anlam düzeyindeki üst sınır değerinden büyük olduğundan değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisi olmadığını ifade eden sıfır hipotezi % 1 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Aynı düzeyde durağanlık gösteren seriler arasında eşbütünlük ilişkisinin olması uzun dönemli ilişkinin araştırılmasına olanak sağlamıştır. (1) nolu denklemde yer alan değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkiyi gösteren katsayılar Tablo 5'te yer almaktadır.

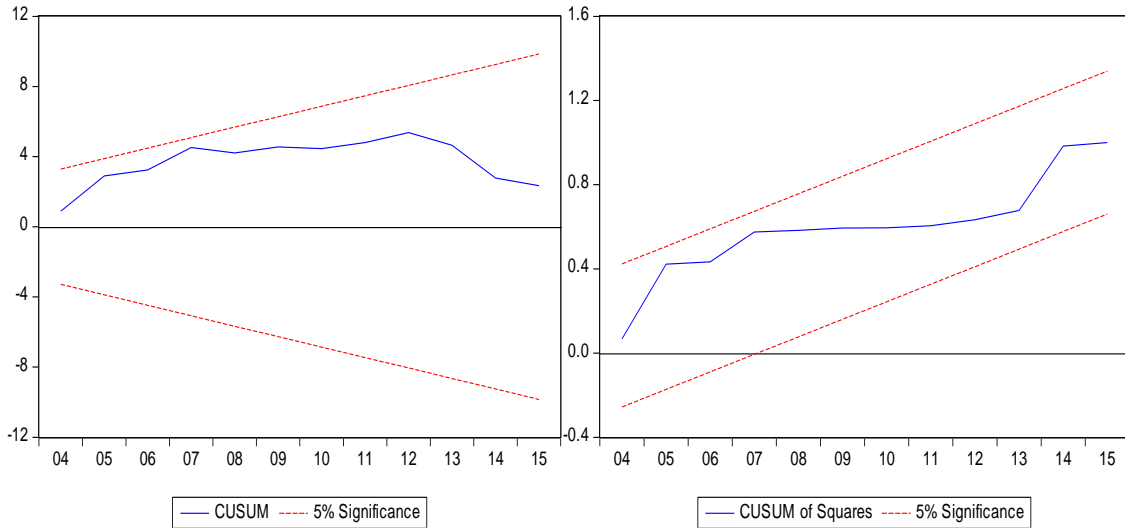
TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

Tablo 5: ARDL Testi ve Tanısal Test Bulguları

Değişkenler	Katsayı	t-istatistiği
Kısa Dönem		
lnDEM	1.831	0.923
lnDEM ²	-1.719	0.358
lnGDP	-2.256***	-4.301
LnGOV	-0.091	0.391
ECT(-1)	-0.257**	-2.166
Uzun Dönem		
lnDEM	27.222**	2.151
lnDEM ²	-22.583**	-2.045
lnGDP	-0.725**	-2.024
LnGOV	0.985***	2.994
Sabit	1.364	0.495
Teşhis Testleri		
SERIAL	1.373	0.280
ARCH	0.319	0.575
JB	0.720	0.697
RR	0.004	0.950
CUSUM	İstikrarlı	İstikrarlı
CUSUMQ	İstikrarlı	İstikrarlı

Not: ***, **, * sırasıyla % 1, 5 ve 10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir. Tabloda yer alan SERIAL otokorelasyon sorununu, ARCH, değişen varyans sorununu, RR doğru fonksiyonel formun kurulup kurulmadığını, JB modeli oluşturan serilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını, CUSUM ve CUSUMQ ise parametrelerin istikrarlılığını göstermektedir.

Elde edilen tanısal test bulgularına göre modeli oluşturan seriler arasında otokorelasyon ve değişen varyans sorunu bulunmamaktadır. Ayrıca kurulan fonksiyonel form doğru olmakla birlikte, parametreler istikrarlı ve serilerin hata terimleri normal dağılmakla birlikte normalite varsayımının sağlanmış olduğu söylenebilir. Parametrelerin istikrarlılığını gösteren CUSUM ve CUSUMQ grafikleri Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2: Parametre İstikrarlılığı için CUSUM ve CUSUMQ Grafikleri

Şekil 2'ye göre, mavi çizginin üst ve alt sınır bandı içerisinde olması %5 anlamlılık düzeyinde parametrelerin istikrarlı olduğunu göstermektedir.

Değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkiyi gösteren ARDL testi bulgularına göre, kısa dönemde ekonomik büyümenin kamu borcu üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönlü bir etkisi söz konusudur. Uzun dönemde ise kamu borcu, demokrasi ve kamu harcamalarından pozitif, demokrasinin karesi ve ekonomik büyümeden ise negatif yönde etkilenmiştir. Ayrıca hata düzeltme mekanizmasının negatif işaretli ve istatistiki olarak anlamlı olması hata düzeltme mekanizmasının işlediğini, bir diğer ifadeyle kısa dönemde oluşan şokların uzun vadede etkisinin ortadan kalkacağını göstermektedir. Değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli nedensellik ilişkisini gösteren VECM Granger nedensellik testi bulguları ise Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6: VECM Granger Nedensellik Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Kısa Dönem					Uzun Dönem
	lnDEBT	lnDEM	lnDEM ²	lnGDP	lnGOV	ECT(-1)
lnDEBT	-	6.327*** [0.002]	6.493** [0.038]	0.253 [0.881]	10.217*** [0.006]	-0.020*** (-2.004)
lnDEM	0.862 [0.649]	-	0.176 [0.915]	0.180 [0.913]	0.644 [0.724]	-17.349 (-1.332)
lnDEM ²	0.805 [0.666]	0.155 [0.925]	-	0.152 [0.926]	0.650 [0.722]	16.111 (1.239)
lnGDP	0.982 [0.612]	1.136 [0.566]	1.087 [0.580]	-	8.727** [0.012]	0.054 (1.190)
lnGOV	3.256 [0.196]	8.204** [0.016]	9.575*** [0.008]	5.892* [0.052]	-	-0.240 (-1.787)

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiki anlamlılığını ifade etmektedir. Köşeli parantez içerisindeki değerler olasılık değerleri, parantez içerisindeki değerler t-istatistikleridir.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

Elde edilen VECM Granger nedensellik testi bulgularına göre kısa dönemde, kamu borcundan demokrasi, demokrasi endeksinin karesi ve kamu harcamalarına, kamu harcamalarından demokrasi ve demokrasi endeksinin karesine doğru tek yönlü, ayrıca kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi söz konusudur. Hata düzeltme katsayısının negatif işaretli ve istatistiki olarak anlamlı olması, uzun dönemde demokrasi, demokrasi endeksinin karesi, ekonomik büyüme ve kamu harcamalarından kamu borcuna doğru nedensellik ilişkisi olduğunu ifade etmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplum refahının artırılması ve bununla birlikte büyüme, işsizlik, enflasyon, ödemeler bilançosu açığı gibi makroekonomik hedeflere yönelik olarak da daima en uygun politika aracı olarak kullanılabilen kamu borçlanmasını etkileyen unsurların belirlenmesi popülerliğini ve güncelliğini korumaktadır.

Demokrasilerde karar alma sürecinde keyfi politikalara karşılık kuralların bağlayıcılığının yasal alt yapısının olması, bu rejimin diğer politik rejimlerden üstün yanını ortaya çıkarmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu durum daha belirgin biçimde öne çıkarken, gelişmekte olan ülkelerde demokratik kurumların sayısının ve kalitesinin daha az olması ekonomi politikalarının politik manipülasyonlarını kolaylaştırmaktadır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, demokrasi açısından gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarsızlık daha yüksek, bilinçli seçmenin daha az ve bilgi eksikliğinin fazla olmasından dolayı politikacıların karar alma sürecinde politika araçları üzerindeki kontrol güçleri artmaktadır. Dolayısıyla yeni politik iktisat literatürü ekonomi politikalarının koordinasyonunda ekonomik faktörlerle birlikte politik ve kurumsal faktörlerin önemine ayrı bir parantez açmaktadır. Kamu borç stoku ve bütçe dengesinin artmasının sadece ekonomik faktörlerle açıklanamaması bu alana yönelik ilgiyi artırmaktadır (Erdem ve İlgün, 2017:19).

Kamu borçlanmasını etkileyen politik unsurların başında demokrasi gelmektedir. Bu çalışmada Türkiye için 1975-2015 dönemi verileri kullanılarak demokrasinin kamu borcu üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. ARDL sınır testi sonuçlarına göre demokrasinin kamu borcu üzerindeki etkisi pozitif çıkmıştır. Demokrasi endeksinin karesinin kamu borcu üzerindeki etkisi ise negatif çıkmıştır. Demokrasi endeksinin içeriği dikkate alındığında, bu değişkenin değerinin artması demokrasiden uzaklaşıldığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla lineer etkiye bakıldığında, politik haklar ve sivil özgürlükler temelli demokrasiden uzaklaşıldıkça kamu borcu da artmaktadır. Demokrasi endeksinin karesinin, kamu borcu üzerindeki etkisine bakıldığında ise ters-U şeklinde bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Plümper ve Martin (2003)'e göre demokratik rejimlerden uzaklaşıldıkça politik aktörlerin siyasi güçlerini sürdürmeleri, sadece belirli küçük elitlerin desteğine bağlı olmaktadır. Böylelikle kamu sektörü sınırlanmaktadır (Adom, 2016:2).

Modelde yer alan kontrol değişkenleri incelendiğinde ise ekonomik büyüme kamu borcu üzerinde negatif etkiye sahipken, kamu harcamaları ile kamu borcu arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Bittencourt (2015) ve Bougharriou vd. (2018) başta olmak üzere birçok çalışmada vurgulandığı gibi kamu borcunun azalmasında hızlı ekonomik büyüme ve refah artışı önemli etkiye sahiptir.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde demokratikleşme sürecinde, zamanla bireylerin politik karar alma sürecinde daha fazla bilgi sahibi olmaları, kurumsal kalitenin iyileştirilmesine yönelik taleplerinin artması, mali şeffaflık ve saydamlığın artması nedeniyle kamu borcunun azalacağı öngörülebilir.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

KAYNAKÇA

- Adom, P. K. (2016). The DDT Effect: The Case of Economic Growth, Public Debt and Democracy Relationship. *MPRA*, 75022,1-35.
- Alesina, A. & Rodrik, D. (1994). Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 109, 465-490.
- Alt, J. E. & Lassen, D. D. (2006). Fiscal Transparency, Political Parties, and Debt in OECD Countries. *European Economic Review*, 50(6), 1403-1439.
- Altun, T. (2014). Türkiye'de Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2010. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, XXXVI(II), 47-69.
- Balassone, F. & Francese, M. & Pace, A. (2011). Public Debt and Economic Growth in Italy. *Bank of Italy Economic History Working Paper*, (11).
- Bittencourt, M. (2015). Determinants of Government and External Debt: Evidence from the Young Democracies of South America. *Emerging Markets Finance and Trade*, 51, 463-472.
- Bougharriou, N. & Benayed, W. & Gabsı, F. B. (2018). How Does Democracy Affect Public Debt? Evidence from the Arab World. *Economics Discussion Papers*, 2018-54,
- Buchanan, J. M. (1958). *Public Principles of Public Debt: A Defense and Restatement*, Richard D.
- Buchanan, J. M. & Tullock, G. (1962). *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy*. University of Michigan Press.
- Cameron, D. R. (1978). The Expansion of The Public Economy: A Comparative Analysis. *The American Political Science Review*, 72(4), 1243-1261.
- Chaudhuri, K. & Dasgupta, S. (2005). The Political Determinants of Central Governments' Economic Policies in India: An Empirical Investigation. *Journal of International Development*, 17, 957-978.
- Cusack, T. R. (1997). Partisan Politics and Public Finance: Changes in Public Spending in the Industrialized Democracies, 1955-1989. *Public Choice*, 91, 375-395.
- De Haan, J. & Sturm, J. E. (1994). Political and Institutional Determinants of Fiscal Policy in the European Community. *Public Choice*, 80(1-2), 157-172.
- De Haan, J. & Sturm, J. E. (1997). Political and Economic Determinants of OECD Budget Deficits and Government Expenditures: A Reinvestigation. *European Journal of Political Economy*, 13(4): 739-750.
- Durkaya, M., Ceylan, S. & Beken, O. O. (2010). Kamu Borçlanması Kamu Yatırımlarını Dışlıyor Mu?. *Ekonomik Yaklaşım*, 21(74), 39-58.
- Elgin, C. & Uras, B. R. (2013). Public Debt, Sovereign Default Risk and Shadow Economy. *Journal of Financial Stability*, 9(4), 628-640.
- Erdem, E. & İlgün, M. F. (2017). Mali Disiplin Üzerinde Politik Faktörlerin Etkisi: Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Uygulamalı Bir Analiz. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 67(1), 1-23.

- Eurostat (2021, 29 Ocak). <https://ec.europa.eu/eurostat>.
- Feld, L. P. & Kirchgässner, G. (2001). Does Direct Democracy Reduce Public Debt? Evidence from Swiss Municipalities. *Public Choice*, 109, 347-370.
- Freedom House (2020, 10 Nisan). <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>.
- Gabriel, Z. B. & Marian, D. (2012). Public Debt Service and Its Impact on Public Expenditures. *Rev Econ*, 4, 655-664.
- González-Fernández, M. & González-Velasco, C. (2014). Shadow Economy, Corruption and Public Debt in Spain. *Journal of Policy Modelling*, 36, 1101-1117.
- Grilli, V., Masciandaro, D. & Tabellini, G. (1991). Political and Monetary Institutions and Public Financial Policies in the Industrial Countries. *Economic Policy*, 6(13), 341-392.
- Hallerberg, M. & Von Hagen, J. (1999). Electoral Institutions, Cabinet Negotiations, and Budget Deficits in the European Union. (Ed.) Poterba J. M. & Hagen, J. V., *Fiscal Institutions and Fiscal Performance*, University of Chicago Press.
- Hibbs, D. A. (1977). Political Parties and Macroeconomic Policy. *The American Political Science Review*, 71(4), 1467-1487.
- IMF (2020, 10 Mayıs). <https://www.imf.org/en/Data>.
- Javid, A. Y. & Arif, U. & Arif, A. (2011). Economic, Political and Institutional Determinants of Budget Deficits Volatility in Selected Asian Countries. *The Pakistan Development Review*, 50(4-2): 649-662.
- Kazgan, G. (2017). *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi* (Genişletilmiş 6. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Narayan, P. K. & Popp, S. (2010). A New Unit Root Test with Two Structural Breaks in Level and Slope at Unknown Time. *Journal of Applied Statistics*, 37(9), 1425-1438.
- Neaime, S. & Gaysset, I. & Badra, N. (2018). The Eurozone Debt Crisis: A Structural VAR Approach. *Research in International Business and Finance*, 43, 22-33.
- Neck, R. & Getzner, M. (2001). Politico-Economic Determinants of Public Debt Growth: A Case Study for Austria. *Public Choice*, 109, 243-268.
- Nordhaus, W. D. (1975). The Political Business Cycle. *The Review of Economic Studies*, 42(2), 169-190.
- Odo, S. I. & Igberu, C. O. & Anoke, C. I. (2016). Public Debt and Public Expenditure in Nigeria: A Causality Analysis. *Research Journal of Finance and Accounting*, 7(10), 27-38.
- Panizza, U. & Presbitero, A. F. (2014). Public Debt and Economic Growth: Is There A Causal Effect?. *Journal of Macroeconomics*, 41, 21-41.
- Persson, T. & Tabellini, G. (1999). The Size and Scope of Government: Comparative Politics with Rational Politicians. *European Economic Review*, 43(4), 699-735.
- Pesaran, M. H. & Shin, Y. & Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

- Plümper, T. & Martin, C. W. (2003). Democracy, Government Spending, and Economic Growth: A Political-Economic Explanation of the Barro-Effect. *Public Choice*, 117, 27-50.
- Roubini, N. & Sachs, J. D. (1989). Political and Economic Determinants of Budget Deficits in the Industrial Democracies. *European Economic Review*, 33, 903-933.
- Samarakoon, L. P. (2017). Contagion of the Eurozone Debt Crisis. *J. Int. Financ. Markets Inst. Money*, 49, 115-128.
- Saungweme, T. & Odhiambo, N. M. (2019). Does Public Debt Impact Economic Growth in Zambia? An ARDL-Bounds Testing Approach. *SPOUDAI-Journal of Economics and Business*, 69(4), 53-73.
- Streeck, W. (2013). The Politics of Public Debt: Neoliberalism, Capitalist Development, and the Restructuring of the State. *Mpifg Discussion Paper*, 13(7), 1-24.
- T.C. Hazine Ve Maliye Bakanlığı (2021, 29 Ocak). *Ekonomik Göstergeler* <https://www.hmb.gov.tr/ekonomik-gostergeler>.
- Telatar, F. (2004). *Politik İktisat Politikası*, İmaj Yayınları.
- Theglobeconomy.Com (2020, 2 Nisan). <https://www.theglobeconomy.com/download-data.php>.
- Wagschal, U. (1997). Direct Democracy and Public Policymaking. *Journal of Public Policy*, 17(2), 223-245.
- Wehner, J. & De Renzio, P. (2013). Citizens, Legislators, and Executive Disclosure: The Political Determinants of Fiscal Transparency. *World Development*, 41(1), 96-108.
- Woo, J. (2003). Economic, Political, and Institutional Determinants of Public Deficits. *Journal of Public Economics*, 87(3), 387-426.
- World Bank (2020, 10 Nisan). *World Development Indicator*. <https://data.worldbank.org/indicator>.
- Yentürk, N. (2005). *Körlerin Yürüyüşü: Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler* (2. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, F. (2014). Türkiye'de 1990-2012 Döneminde Kamu Borç Yönetimi ve Kamu Borç Yapısındaki Değişim Üzerine Bir İnceleme. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(4), 67-104.
- Yüce, M. (2016). Kamu Maliyesinde Gelişmeler. (Ed.) Erdoğan, S. & Gedikli, A., *Türkiye Ekonomisinin Dönüşümü*. Umuttepe Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The welfare state understanding identified with the Keynesian economic policies has been widely used from World War II until the 1970s. The loss of popularity of Keynesian economic policy arguments after the 1970s revealed that not only the economic but also the political dimension of public activities should be addressed. Thus, the scope of the factors that shape the economic functions of the state has expanded. Public borrowing is the most critical phenomenon in the realization of the macroeconomic targets of countries. The determinants of public debt come into prominence within the framework of political regimes. Because in democratic systems, public resources can be used more to respond to the demands of the voters, whereas in authoritarian systems, the savings on public resources are regarded and utilized differently because these systems themselves make exerting efforts by the political authority for being re-elected unnecessary. The economic-institutionalist theories put forward by Buchanan (1958), Buchanan & Tullock (1962) within the framework of this tradition associate the increase in public debt to the structure of political democracy resulting from the short-sightedness of the voters (political myopia) and the opportunistic tendencies of the politicians (Streeck, 2013: 3).

The impacts of public policies on the budget and borrowing are discussed within the context of “Political Cyclical Fluctuations Theory”. According to the “Partisan Political Cyclical Fluctuations Theory” and “Opportunistic Political Cyclical Fluctuations Theory”, the actors in the decision-making process behave with utility maximization as in the market system, and the behavior of politicians representing the supply side of the process causes fluctuations on economic variables. These behaviors of politicians are shaped as a result of various motivations such as maintaining their power and getting their voters’ support. These motivations are associated with partisan and opportunistic political tendencies (Altun, 2014: 48). In Nordhaus’s (1975) theory of opportunistic political cyclical fluctuations, the manipulation of future expectations in trade-off between unemployment and inflation comes into question. With the monetary and fiscal policies used via opportunistic concerns, public expenditures become heavily used resources for a particular interest. Thus, policies implemented with opportunistic concerns to be re-elected in the democratic system become one of the most crucial public borrowing sources. In the pre-election period, in order to be re-elected, an increase in governments’ manipulations on unemployment and inflation by using various fiscal and monetary instruments such as public expenditure program, taxes, and interest rate led to the increase of existing taxes, and the introduction of new taxes in the post-election period. These create new burdens on the public budget (Cameron, 1978: 1246-1247).

Contrary to the opportunistic political model, according to the partisan political business cycle model, explaining public policies based on ideological approaches, economic policies are shaped within the framework of political parties’ ideologies. The scope of public policies also changes with either right or left party coming to power. However, with the prominence of the literature emphasizing the importance of fiscal transparency and accountability, especially in the last two decades, the structure of the relationship between democracy and public debt has also changed. Hereunder, in democracies, public debt increases to a certain point, and regular, free, and fair elections with the progress in the institutional field lead to financial transparency (Alt & Lassen, 2006: 1430; Wehner & De Renzio, 2013: 105). It means the existence of an inverted-U relationship between democracy and public debt in developing countries.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE KAMU BORCU ETKİLEŞİMİNİN AMPİRİK ANALİZİ

In this study, we aimed to analyze the structure of public debt between democracy in Turkish economy using data from 1975 and 2015.

In the present study, the nexus between democracy and public debt in Turkish economy using data over the period 1975-2015 was analyzed. In this analysis, firstly, the unit root between variables, an essential indicator of the series' reliability, was tested. The unit root test, developed by Narayan-Popp (2010), that considers structural break, was utilized. The short and long-term relationships between variables were tested through the Autoregressive Distributed-Lag (ARDL) bound testing approach.

According to the unit root test findings, the null hypothesis that the series has a unit root for all of the series cannot be rejected in the level values; however, it is concluded that the series become stationary in difference. Also, break dates were determined for each series. Considering the break dates obtained for the public debt variable, the impact of crisis in 1989 stands out. The growth rate decreased by 1.5%, while inflation rose to 70.5% in 1988. The demand shrinking due to the rising interest rates led to stagflation. 1989 was another period of stagflation. While the annual growth rate fell below 2% like the previous period, inflation rose above 60%. Public sector deficits increased in this period. While the foreign debt stock was 17.3 billion dollars between 1980 and 1983, it increased to 41.8 billion dollars in 1989. Increasing debt stock was 49 billion dollars in 1990 (Kazgan, 2017: 112-124). The break that emerged in 2000 refers to a period in which the macroeconomic balances started to deteriorate with the impact of the 1994 crisis and the developments experienced afterward. Although the stabilization program applied in 2000 aimed to improve the deteriorated economic balances, the results did not happen in the expected direction. The Turkish economy went through a new crisis in 2001 (Yentürk, 2005).

According to ARDL test findings, there is a statistically significant and negative impact of economic growth on public debt in the short run. In the long run, democracy and public expenditures positively affect public debt, economic growth, and the square of the democracy index negatively.

According to the VECM Granger causality test findings, there is a one-way relationship from public debt to democracy, the square of democracy index and public expenditure, public expenditure to democracy, the square of democracy index, and two-way causality relationship between public expenditures and economic growth.

Nowadays, democracy has a vital place as one of the determinants of public debt. This situation's importance increases, particularly in developing countries where public resources have to be used efficiently.

The process of democratization in developing countries such as Turkey, increasing individuals' information in political decision-making processes, and the rise in the demand for improving institutional quality may decrease public debt due to financial transparency and publicity.